

Kroniek

- juni 2014
- jaargang 23 - nummer 52
- losse nummers € 5,50

Tijdschrift Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

Lambert Deen en Elzo Deen

De familie Gerth

De eerste ambachtsschool in Emmen

De lijdensweg van grenssteen 162

Rijksveldwachter Frank

<i>Piet Naber</i>	Redactioneel	1
Bijdragen		
<i>Piet Naber</i>	Wie herkent het?	28
Artikelen		
<i>Harm Jan Lesschen</i>	Bij een honderdjarige	2
<i>Johan Withaar</i>	Elzo Deen (1830-1907)	7
<i>Gerard Steenhuis</i>	De familie Gerth	9
<i>Piet Naber</i>	De stichting van de eerste ambachtsschool in Emmen	16
<i>Herman Posthumus</i>	De lijdensweg van de grensteen 162	23
<i>Pieter Albers</i>	Frank, rijksveldwachter	26
Bestuur		
<i>Bestuur</i>	Mededelingen en activiteiten	29

Website: Website-adres van Historisch Emmen: www.historisch-emmen.nl

P. Albers, Sterrenkamp 12, 7811 HB Emmen, 0591-610836.

M.A. Bulte, Agaatdreef 30, 7827 AE Emmen, 0591-630030.

P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942.

M. Nicolai, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188.

Gelieve kopij te zenden aan:

p/a P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl.

P.M. Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 0591-622306,
P.Kraan@emmen.nl.

H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen,
0591-626728, henk.jeurink@online.nl.

A.H.J. Reuvekamp, penningmeester, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen,
0591-633858, ton.reuvekamp@home.nl

M. Nicolai, public relations, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188.

H.J. Joling, De Klepel 458, 7811 KR Emmen, 0591-658384.

G.M. Leveling-Kortstee, Meerstraat 18, 7815 XG Emmen, 0591-647466.

Lid worden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra.

Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats en telefoonnummer per post of per e-mail op bij: H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@online.nl

ISSN-nummer *Kroniek*: 1878-7894

Redactioneel

Door plaatsgebrek in de vorige *Kroniek* moest een artikel van ons medelid Herman Posthumus, die alles weet over de grensstreek tussen Nederland en Duitsland, vervallen. Deze keer staat het er wel in. Hij vertelt over één van de grensstenen, nummer 162. Deze grensteen is lange tijd zoek geweest, maar mede door toedoen van de schrijver weer opgedoken.

De gemiddelde leeftijd van de mensen, zeker in Nederland, stijgt. Tegenwoordig is het niet zo bijzonder meer als iemand honderd jaar wordt. In de eerste helft van de vorige eeuw was dat nog wel het geval. Toen Lambert Deen te Oosterhesselen in 1934 dan ook honderd jaar werd, besteedde de *Emmer Courant* daar veel aandacht aan. Voor het historisch tijdschrift van Oosterhesselen is daar een artikel over gemaakt en omdat Lambert Deen een groot deel van zijn leven in Emmen heeft gewoond, wordt dit ook in onze *Kroniek* geplaatst. Aansluitend daarop vindt u een verhaal van Johan Withaar over Elzo Deen, een broer van genoemde Lambert. Deze Elzo was in Emmen een bekende figuur. Hij woonde aan de Hoofdstraat, ongeveer op de plaats waar nu bakker Ten Napel zijn zaak heeft.

In het vorige nummer stond een artikel van ondergetekende over de grote brand in de Ambachtsschool in de nacht van 16 op 17 juni 1932 en de daaropvolgende bouw van de nieuwe school, zoals die er nu nog staat.

Deze keer ga ik nog wat verder terug in de tijd met een artikel over de stichting van de Ambachtsschool in Emmen en de bouw ervan in 1908. De foto's uit het archief van de school bij het artikel laten iets zien van de jaren erna. Eén van de foto's bevat een verzoek aan de lezers om nadere informatie.

In de jaren tussen 1860 en 1900 verhuisden veel gezinnen vanuit het Emsland naar het aangrenzende Nederland. Zo ook Johannes Gerth en Anna Helena Tiben uit 'Ruthenbrock'. Zij vestigden zich in de grensstreek en hier werden hun kinderen geboren.

Gerard Steenhuis beschrijft de geschiedenis van deze familie die exemplarisch is voor een groot deel van de bevolking in Zuidoost-Drenthe.

Uit de verzameling van Roelof Boelens kreeg Pieter Albers een briefkaart uit 1878 onder ogen. Daarin stond de naam H. Frank, rijksveldwachter te Noordbarge. Dit was voor Pieter een reden om meer over deze persoon uit te zoeken.

Roelof Boelens laat twee foto's uit zijn collectie zien, waarover hij graag meer wil weten.

Tot slot willen we u nog even wijzen op de mededelingen van het bestuur in deze *Kroniek* en iedereen een fijne zomer(vakantie) toewensen.

Veel leesplezier.

Bij een honderdjarige

Op 8 april 1935 overleed te Oosterhesselen Lambert Deen, 101 jaar oud. Hij was op dat moment de oudste inwoner van Drenthe. Deen heeft het grootste deel van zijn lang leven te Emmen gewoond en was in wijde omtrek zeer bekend.

In de *Emmer Courant* werden op 16 en 20 maart 1934 en 9 april 1935 drie artikelen gepubliceerd. Voor deze bijdrage zijn deze overgetypt, waarbij de toenmalige spelling en stijl is gehandhaafd.

In de artikelen wordt zowel de voornaam Lammert als Lambert gebruikt. De juiste voornaam is Lambert.

Het begin van het artikel over Lambert Deen in de Emmer Courant van 16 maart 1934

Bij een honderdjarige

vrijdag 16 maart 1934
Lammert Deen te Oosterhesselen

Langheid van dagen en jaren van leven, zooals de Spreukendichter het oud-worden genoemd heeft, is het niet het verlangen van iederen normalen mensch?

En waar we tevens de wetenschap hebben, dat een sterke is, wie zeventig en 'n zeer sterke, wie tachtig levensjaren vol maakt, spreekt het vanzelf, dat als daar een enkele, een zeer enkele komt tot aan het honderdste jaar, we tegen zoo iemand opzien, hem de eere die den ouderdom oekomt overvloedig betoonen.

Een leven van een eeuw is een zeldzaamheid en dus ook onderwerp van belangstelling voor de krant.

Nu Lammert Deen in Oosterhesselen, die meer dan 80 jaren behoorde tot de inwoners van Noord-Barge en Emmen, aanstaanden Maandag het eeuwfeest hoopt te vieren, zijn we natuurlijk eens met hem gaan praten.

*De honderdjarige Lammert Deen
(Emmer Courant, 16 maart 1934)*

Aole Deen woont sinds een jaar of drie in bij zijn zoon en schoondochter, het echtpaar Jan Deen en Trijntje Veneman te Oosterhesselen.

-d' Aole man hef al zegd: van d'Emder kraante zult z'ok nog wal kommen. Jao Emmen, meneer, dat zit Emmen ait nog hooge! Dat zit zoo: We hadden al een dag of wat eerder 'belet gevraagd', maar er haperde wat aan: de oude wagen begon te kraken en we wilden het liever niet erger maken. Collega's, onwetend, waren er zonder meer op afgestapt en hadden foto's gemaakt en Lammert Deen vond het best, maar dat er van 'Ten Kate zien kraante' uit Emmen nog niemand geweest was, dat zat hem dwars. Nu kwam dat in orde!

Zoon en schoondochter, ook al bejaarde mensen, kenden intusschen al het klappen van de zweep en vader Lammert, die wegens doofheid niet dadelijk met een vreemde op dreef is, was graag bereid voor den fotograaf te pooseren, te meer omdat het zoo maar bij de kachel kon. Het magnesiumschot was wat nieuws in dit oude leven: - Ha, de wonders bint toch nooit de waereld oet!" Het plaatje bewaren we tot na den verjaardag in het Dinsdagnummer, nu vertellen we een en ander van wat we zoal bepraat hebben, toen de fotograaf zijn plicht gedaan had.

- Thee is der kold bij worden.

- Rook je nog, Deen?

- O ja, zeker. En even later damp't Lammert er braaf op los.

- En van de week daachten wij, dat e now toch gien honderd jaor worden zul. Zoo iniens leek 't niks maer. Dokter wol e niet van weten en 't is best weer opknapt, vertelt Triene.

Dan haalt de adspirant-honderdjaorige herinneringen op. In Donderen, waar 'zien volk' woonde, werd hij 19 maart 1831 geboren. Op zijn veertiende jaar ging hij naar Rolde, waar zijn zuster met een kleermaker getrouwd was. Drie jaar zat Lammert 'met de bienen under 't gat' op de kleermakerstafel, toen moest hij 's Konings rok aantrekken. Soldaat worden in Leeuwarden: een jaar lang. Dat bracht mee reizen in den trein, na gelooopen te hebben naar 't Asser station.

Toen de dienst erop zat, waren er andere idealen

in Lammert Deen wakker geworden dan kleermaker te blijven.

- 'k Bin hen Emmen gaon en winkelknecht worden bij Turkow, die in de kamer bij Hilbrands in Noord-Barge zat.

Dan volgen nauwkeurige mededeelingen over den verderen levensgang.

- 't Duurde niet zoo laank, doe heb ik 't anlegd met 'n wicht. Alberdine Jonker en zint wij trouwd.

Het jonge paar woonde in bij Hendrik Maneschijn in Westenesch, later werd een woning betrokken in het Derkssteegje, waar nu Van Peers magazijn staat. Weer later woonde het gezin Deen aan 'de Grind', waar behalve een oude stendermolen van Kupers Hendrik en Kupers Albert nog maar twee huizen stonden. Toen heeft de heer Beins omstreeks 1855 de steenen molen gebouwd, waarvan nu (1934) nog het fragment over is, dat als garage wordt gebruikt. De nieuwe molen was een geweldig bouwsel voor die dagen en Lammert Deen hielp hem bouwen. Dat wil zeggen: als muldersknecht reed hij met paard en wagen al het houtwerk van Gasselternijveen naar Emmen en haalde hij de steenen van de steenbakkerij te Weerdinge. Een blijvende plaats had de familie Deen niet. Van Emmen ging zij na een jaar of wat naar Roswinkel en daar oefende de voormalige kleermaker, winkelknecht en mulder het eerzame beroep van broodbakker uit ergens aan den Zanddijk. Dat heeft niet lang geduurd: Noord-Barge werd

*Boerderijen in Noord-Barge.
(Collectie Roelof Boelens)*

voor vele jaren de woonplaats. Daar winkelde en bakte Deen voor eigen rekening.

Allerlei namen van heel de bevolking van Noord-Barge spelen Deen door 't hoofd, met nauwkeurige aanduidingen: daar bij 't kerkhek - toegang tot het kerkpattien deur den esch - woonde die en die. Meiers Egbert, Elken Hans, Kusters Hendrik, Albert en Hendrik Huizing - niet de oudwethouder, maar diens oom! - Rieks Haasken, Stratings jongs. Deze is getrouwd met 'iene van A', die met 'n wicht van B, anderen vonden de weg naar 't vrouwenhart nooit.

- 't Oldste hoes van Noord-Barge is de scheperij. Ze hebt wal ies zegd van niet, maar zo is 't.

- 'n Viefentwintig tot dartig tree an 'd Oostkant van 't kerkhek stun 'n boerderij (van X zullen we maar zeggen). Die hebt na den oorlog van '70 'n

wupkar vol goldgeld oet heur akker aan 't kerkpattien haalt en hebt daor deur wat te vertellen kregen! Dat geld zat niet in de wal an 'd Zandsteeg, nee wieder 't Westen in!

- Je hebt zoo hiel wat zien veranderen, Deen.

- Niet zoo hard! Zachtjes en staodig an proten, dan verstao ik 't op 'n beste.

Als we onze opmerking herhaald hebben, zegt de oude man:

- Och jao, ij zegt dat wal, maar ij weet er niks van. Dat muj met beleefd hebben.

De grootste verandering voor Emmen was de verdwijning van 't Bargermeer.

- Al water was 't, van Angelsen, langs den Angelschen diek tot de Noord-Barger en Zuud-Barger esch. Wat hebt wij daor 's winters in de diepe koel midden in 'n aal [paling] vangen, met holtbossen met haken deran!

Nog verhaalt Deen over den zwiene- en schaphandel, waarin hij met een broer groot aandeel had. Opkopen bij de boeren, dan naar d'Hooegeveensche markt om te verkoopen om vandaar jonge beesten weer aan te voeren.

- Stak niet zooveul geld in as now. Olde ooien voor 'n daalder hebt we ze zat koft. En koenen: viefendartig, veertig, tot zestig gulden de beste!"

Nog verder terug gaan de herinneringen: naar de school van 90 jaar geleden, naar het vermaak in de jonge jaren en wat wij hooren is uit een wereld, die wij niet kennen. Historie van een paar geslachten uit de mond van een, die juist leefde in de periode, die het meest het aanzien der oude aarde veranderde. De trein, de fiets, de auto, de radio, hij heeft ze zien komen en weet, dat ze er nog niet waren.

- Is je de wereld vandaag niet te druk, Deen?"

- Nee, vast niet en 'k wil nog gaern wat blieven. Jongen kunnen en olden mutten starven zegt ze, maor ik hebbe 't nog zoo goed in 't leven. En 'k

'Het Schepershuis' in Noord-Barge

De familie Deen en enkele anderen omstreeks 1905. In het midden Lambert Deen en zijn vrouw Alberdina Jonker. Links achter Martinus Deen (stichter van café Deen) en zijn vrouw Arnolda Strick. De veldwachter is Harm Koopman.
(Foto familie Deen)

geleuf nog niet dat ik an 't ende bin. Jao meneer, ik heb veul metmaakt en kan ok veul: zingen ook. En zoowaar, de liederen van den ouden tijd: 'Toen ik op Neerlands bergen stond', Ik bracht het glaasje aan den mond', Ik heb gedwaald door bosschen en velden' zingt de honderdjarige, tot eigen vreugde het meest. Dan vinden wij het welletjes en monter geeft Lammert Deen ons de complimenten (groeten) aan die en gene in Emmen mee. Hij hoopt maandag een mooien dag te hebben en mijmert er zoowaar over of 't meziek van Emmen soms naar Hesseln kommen zal!" Wie weet, Deen? Houd je goed drager van de eeuw! Omtrent de familierelaties is men den tel een beetje kwijt. Van de acht kinderen leven er nog zes, hoeveel kleinkinderen er zijn, noch olde Lammert noch zijn zoon en schoondochter durven 't op een paar na te zeggen. Maar er zijn er heel wat, want alleen uit Warmond, waar een dochter getrouwd woont, hadden zich 45 feestgasten aangekondigd. Van de kinderen in leven is Willem Deen te Noord-Barge de oudste, 77 jaar. De anderen zijn Gerrit Deen te Oranjedorp, Albert Deen te Arnhem, Jan Deen te Oosterhesselen, Boele Deen te Enschede en Mina Deen te Warmond. Bij moeders pappot is het kroost dus niet gebleven. 't Zal een heele drukte geven in Oosterhesselen als Maandag velen rond den krassen honderdjarige samenkomen.

Dinsdag 20 maart 1934

Gisteren heeft de oudste bewoner van Drenthe,

wiens portret we hierboven geven, zijn honderdsten jaardag gevierd, temidden van een schare kinderen, klein- en achterkleinkinderen. Wij hebben den krassen grijsaard even gefeliciteerd en kwamen juist aan, toen fotograaf Braakelman bezig was een kiekje te nemen van den ouden Lambert Deen, geflankeerd door zijn 6 nog in leven zijnde kinderen en de nakomelingschap daarvan. Hoe groot die is?

Men weet het niet precies, maar volgens de berekening van den oudsten zoon Willem Deen zijn er 31 kleinkinderen, 61 achterkleinkinderen en nog 4 achter-achterkleinkinderen. In de keuken zit de 100-jarige, nu eens aangesproken door een kleinzoon, dan door een stadsche kleindochter en zeer zeker kan hij ze niet alle uit elkaar houden. Naast hem prijkt een mooie bloemenmand voor den middag al aangeboden namens de Emmer Reisvereniging voor ouden van dagen, de Emmer Huisvrouwenvereniging en van de ouden van dagen aldaar zelf, door meneer Kremer, zooals Jan Deen ons vertelt. En dhr. Van der Bos van Emmen was er ook al geweest en als juist nog een Emmenaar zijn gelukwensen komt aanbieden, herkent de 100-jarige hem niet, maar de herinnering leeft in hem op, als hem is duidelijk gemaakt, dat het een zoon is van d'aol meester Van Otterloo van de biezendere school.

Een telegram van den vroegeren burgemeester van Oosterhesselen, mr. Korthals Altes, wordt ons met trots getoond. Deze schreef: Gelukgewenscht, 100-jarige, die eens van Twenthe naar

Genealogie van de familie Deen

1. Gerrit Deen (1801-1874) + Dina Elties Oomkes (1803-1897)
2. Lambert Deen (1834-1935) + Alberdina Jonker (1832-1917)
3. Martinus Deen (1868-1822) + Arnolda Strick (1864-1929)
4. Lambert Deen (1893-1952) + Aleida Adriana Grootoont (1894-1965)
5. Martinus Deen (1919-1973) + Aaltje Bos (1917-2006)
6. Lambert Deen (1941) + Jobkien (Jo) Katerberg (1949)

Drenthe terugkeerde, door een, die Drenthe voor Twenthe verwisselde.

Ook een dochter van oud-burgemeester Tijmes van Emmen, die te Haarlem woont, heeft van haar belangstelling doen blijken en een twaalfjarige onbekende uit Dwingeloo schrijft, dat het voor hem nog 88 jaren zal duren, eer hij de 100 heeft bereikt.

Zoo zijn er van overal brieven gestuurd en een kleindochter vraagt grootvader of hij het prettig vindt deze dag te beleven.

- Och jao, mar 'k had net zoo lief 'n maond laoter had, dan haw vandaag die drokte niet en dan was 't ook wat warmer.

't Is blijkbaar frisch voor hem geweest daarbuiten voor den fotograaf, al had hij dan ook een warme das gekregen van een reiziger. We nemen maar afscheid, want 't is al druk genoeg voor den Drentschen nestor, die een eeuw aan zich voorbij

zag gaan. Naast ons speelt een 2-jarige vertegenwoordiger van het jongste der 4 geslachten, welke vandaag in Oosterhesselen bijeen zijn.

- 't Is ook 'n Lammert Deen, zegt zijn moeder en zij is trotsch op dien naam.

's Avonds heeft de Hesseler muziek 'Excelsior' een serenade gebracht en was er volop feest in huize Deen.

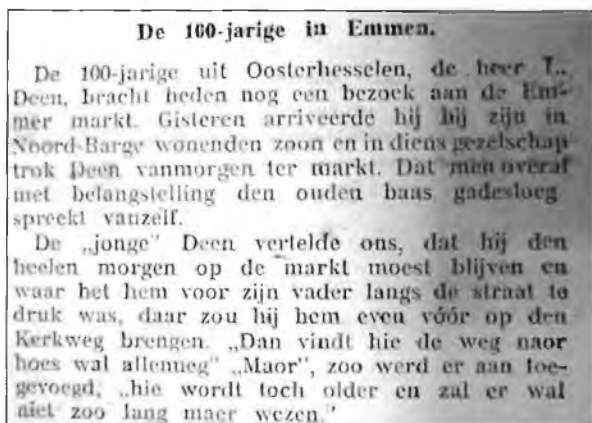
Dinsdag 9 april 1935

Gisteren overleed te Oosterhesselen de heer Lambert Deen, Drenthe's oudste inwoner, die 19 Maart j.l. 101 jaar oud is geworden. Deen heeft het grootste deel van zijn lang leven te Emmen gewoond en was in wijde omtrek zeer bekend. Verleden jaar, toen hij 100 jaar werd, was dit voor Oosterhesselen een zeer bijzondere gebeurtenis. Op den 101en verjaardag voelde hij zich nog goed, een korte ongesteldheid heeft thans het wankelende oude leven afgesneden. De begrafenis vindt Vrijdag te Emmen plaats.

De honderdjarige Lambert Deen woonde de laatste jaren van zijn leven bij Jan Deen en zijn vrouw Trijntje Veneman. Zij was in Oosterhesselen bekend als de 'mutsenstiefster'. Een zuster van Martinus Deen (1919-1973) Geesje Arnolda Deen (zus Deen - 1929) woont nog in Oosterhesselen in de Etgaarde.

In dit artikel hebt u kunnen lezen over het leven van Lambert Deen. En ook dat hij lange tijd in Emmen gewoond heeft. De ouders van Lambert Deen waren Gerrit Deen en Arendina (Dina) Elties Oomkes. Dit echtpaar kreeg twaalf kinderen, vrijwel allemaal geboren in Vries. Een van zijn broers was Elzo Deen, ook een bekende verschijning in Emmen, maar hij heeft niet zo'n respectabele leeftijd bereikt als Lambert. Hij werd 'slechts' 77 jaar en stierf in 1907. Het volgende artikel, geschreven door Johan Withaar, is aan Elzo Deen gewijd.

*Bezoek aan de markt
(Emmer Courant, 23 maart 1934)*

door
Johan Withaar

Elzo Deen (1830-1907)

In de Hoofdstraat van Emmen woonde tussen 1873 en 1907 de oudere broer van Lambert Deen, Elzo Deen. Hij was caféhouder en handelde in schapen en varkens.

De foto hieronder is een bekende oude foto van de huidige Hoofdstraat, tussen de Noorderstraat en Minister Kanstraat die ter hoogte van de boschages, rechts op de foto, zou worden aangelegd. De Hoofdstraat, op de foto staat de onofficiële naam Dorpsstraat aangeven, was nog een zandweg met veel rust en ruimte. Er was nog geen sprake van auto's en trams. Opvallend is de breedte van de zandweg, vanwege 'de drift'; het opjagen van vee naar de markt in Emmen. Op marktdagen werden de schapen achter de hekken links op de foto opgesloten om verhandeld te worden op de marktdag.

In het huis links woonde Elzo Deen, die voor de deur van zijn woning zou kunnen staan. Van

Elzo is bekend dat hij blind was.¹ Deze foto was tot voor kort ook de enige, waarop hij (mogelijk) stond afgebeeld.

Dankzij mevrouw Blue van der Zwan-Deen is een prachtige oude familiefoto uit het stof opgedoken, waarop hij met zijn tweede vrouw staat afgebeeld.

Elzo Deen werd geboren op 22 februari 1830 in Vries. Hij was een zoon van de kramer/koopman Gerrit Deen (1801-1874) en Arendina Dina Elties Oomkes Kruisinga (1802-1897).

Elzo overleed op 23 december 1907 in Emmen, 77 jaar oud. Net als zijn vader oefende Elzo het beroep van koopman uit. Hij handelde in schapen en varkens, maar was in Emmen ook café-

Elzo Deen en Albertina Struik

Willem *1857 te Exloo, Gerrit Albertus *1858 te Valthe, NN */†1861 te Valthe, Christiaan *1863 te Valthe, Maria Catharina Eliza */†1866 te Valthe.

In 1871 werd Elzo weduwnaar. Twee jaar na het overlijden van zijn vrouw huwde hij, 42 jaar oud, voor de tweede maal. In 1873 stond Albertina Struik (1848-1943) uit Emmen als bruid aan zijn zijde. Zij was een dochter van Geert Struik en Hinderkien Snoeijsing. Uit het tweede huwelijk kwamen zes kinderen voort, allen geboren te Emmen: Lambert *1874, Gerardus *1876, Karel *1879, Elzo *1881, Boele *1884 en Henderika Wicherdina *1886.

Het gezin Deen kwam omstreeks 1873 naar Emmen en betrok hier de woning die eigendom was van Geert Hovenkamp. Geert werd in 1860 als logementhouder genoemd en was eigenaar van het bekende Hotel Hovenkamp op de hoek van de - huidige - Hoofdstraat en Noorderstraat. Behalve het hotel bezat hij ook twee huizen aan weerszijden van het hotel. Eén daarvan stond aan de huidige Hoofdstraat, waar het gezin Deen kwam te wonen. De woning werd omstreeks 1906-1910 afgebroken.²

Noten

- 1) *Jans Brands, samensteller m.m.v Herman Visser e.a., Emmen in oude ansichten, Zaltbommel 1973.*
- 2) *B.J. Mensingh noemt in zijn boek Toen verkeerslichten nog ontbraken op blz. 43 1906 als jaar van afbraak.*
Ger de Leeuw noemt in Rondom de Heerenhof (Beilen, 2000) op blz. 48 1910 als jaar van afbraak.

houder. Het café was kennelijk erg in trek bij bewoners uit de veenstreken.

Omstreeks 1880 was deze woning het enige pand aan de westzijde van de Hoofdstraat tussen de Noorderstraat en de Derksstraat. De kadastrale kaart uit dat jaar geeft behalve de woning van Deen enkel een strook bomen aan.

Elzo huwde tweemaal. In 1856 te Odoorn met Margaretha Philippina van Wiebel (1829-1871), geboren te Middelburg. Uit dit huwelijk kwamen vijf kinderen voort: Georg Friderich Carl

Hotel Hovenkamp op de hoek van de Hoofdstraat en de Noorderstraat. Rechts daarvan is de woning annex het café van Elzo Deen te zien. (Collectie Ewout Hof (†))

De familie Gerth

Van het armenhuis in Rütenbrock naar de Smallegang in Klazienaveen

In de jaren tussen 1860 en 1900 verhuizen veel gezinnen uit het Duitse Emsland- deel van het koninkrijk Hannover- naar het aangrenzende Nederland. Ze komen uit de grensdorpen Rütenbrock, Lindloh, Schwartenberg, Hebelmeer en Twist en vestigen zich, soms op nog geen halve kilometer afstand van de grens, in het Groninger- en Drentheland.¹

Het Emsland is overbevolkt en kan zijn bevolking niet meer voeden. Maar ook wint in 1866 Pruizen de slag bij Langensalza en wordt Hannover ingelijfd door dit machtige rijk van Otto von Bismarck. Von Bismarck wil één groot Duitsland en voegt in het noorden de Deense landen Schleswich en Holstein toe aan zijn rijkdom. Voor 1870 dreigt de oorlog met Frankrijk en dit is voor veel jongens uit het Emsländische grensgebied het teken om te verhuizen naar de andere kant van de grens. Ze deserteren en ontlopen de Pruisische dienstplicht.²

Het Nederlands grensgebied kennen ze wel. Hier hebben ze al tientallen jaren boekweitland gehuurd. Hier laten ze hun schapen weiden³ en veel boeren uit Schwartenberg en Hebelmeer zijn eigenaar van stukken land grenzend aan hun dorpen.⁴

Ook Johannes Alexander Gerth en Anna Helena Tiben trekken naar Nederland. Hun kinderen worden hier geboren. Zij groeien op in een nederduits-agrarisch-katholieke cultuur. Hun geschiedenis is exemplarisch voor een groot deel van de bevolking van Zuidoost Drenthe. Kleinzoon Herman Gerth (1945), woonachtig in Zwartemeer, kent de geschiedenis van zijn voorouders.

In 1996 verschijnt het boek *100 jaar parochie 'Sint Willehadus' Munsterscheveld/Emmer-Compasuum 1895-1995*. De beide schrijvers, F. en

K.F. Geerdink geven in een bijlage een overzicht van de eerste gezinnen van deze parochie in het jaar 1895. In de Emmer-Compasuumse woonbuurt, direct aan de landsgrens 'Breede Sloot', woont ook de familie Johan Gerth 'Scheper Johan' en Anna Helena Tiben.⁵ Vader Wilhelm Gerth (1828-1874) trouwt met het katholieke schippersmeisje Alexandrina Bette (1823-1900) uit Papenburg (D). Wilhelm is afkomstig uit een muzikanten- en arbeidersfamilie uit het Duitse Veckerhagen, bij Kassel. Van huis uit is hij evangelisch-luthers maar met het huwelijk wordt Wilhelm katholiek gedoopt. Wilhelm verdient de kost als reizende schoenmaker in de omgeving van Rütenbrock (D). De boeren hebben een slechte betalingsmoraal en het gezin komt uit armoede in één van de beide armenhuizen van Rütenbrock terecht. Vader lijdt aan een ernstige longziekte en in 1874 overlijdt hij hieraan. Het echtpaar heeft drie kinderen: Johannes Alexander, Lisette en Friedrich.

Johan Alexander 'Scheper Johan'

Oudste zoon Johannes Alexander (1859-1944) is geboren in 1859 in Papenburg. In zijn jonge jaren is hij schaapsherder 'Scheper' in Rütenbrock. Dit verklaart zijn latere bijnaam 'Scheper Johan'. Volgens overleveringen heeft hij zich erg bekwaamd in het breien, 'knoffeln'. Hij krijgt omgang met Anna Helena Tiben (1866-1950), afkomstig uit Braamberg (NL), die

als meid dient bij boer Nögel in het buurdorp Schwartenberg (D).

Medio 1885 gaat het stel wonen in het Nederlandse Zwartenberger Veen, mogelijk op een plaats-perceel van de familie Nögel. De locatie is een honderd meter ten noorden van de monding van de Oostelijke Doorsnee in de huidige Bredesloot en ligt nog geen halve kilometer vanaf de grens. Het gebied behoort tot Emmer-Compascuum.

Duitse boeren uit de grensdorpen claimen in de tweede helft van de negentiende eeuw weide-rechten in het deel van het Bourtanger moeras, daar waar later de dorpen Emmer-Compascuum en Barger-Compascuum ontstaan. De Nederlandse eigenaren willen het land vervenen, maar moeten dan (1862) een strook grensgebied

Ook nu nog komt de naam Nögel voor aan de Schwartenberger Strasse, de straat die (in Duitsland) parallel met de grens loopt van Schwartenberg naar Rütenbrock. Aan de andere kant van de grens ligt Emmer-Compascuum-Munsterscheveld (Foto Gerard Steenhuis)

afstaan aan de boeren van Hebelermeer (Hebelermeerse Compascuum) en Schwartenberg (Zwartenberger Compascuum en Zwartenberger Veen).⁶ Op de kaarten staat dit land aangemerkt als 'Afgestaan aan de Hannoveranen'. Het afgestane gebied loopt van de landsgrens tot de Breede Sloot, heeft een lengte van een kleine 10 kilometer en is 678 meter breed. Ook Nögel krijgt een plaats (=perceel) in het noordelijke Zwartenberger Veen.⁷

Waarschijnlijk ontloopt Johannes Alexander hiermee de Duitse dienstplicht. Hij deserteert en is dan stateloos. Ze wonen, volgens overleveringen, dichtbij de 'grote Kneipe' van Jan Hendrik Wolters (1854-1926) en diens vrouw Maria Elisabeth Zaan (1854-1928).

Eind 1885 overlijdt hun tien dagen oude zoontje Johannes Wilhelmus. Het kindje wordt begraven op het 'aole' kerkhof van Barger-Compascuum. De dochters Griet (1887) en Anne (1889) gaan niet naar school, maar werken in hun kind- en

In Geschiedenis van Emmen en Zuidoost Drenthe staat deze foto afgebeeld.⁸ Het onderschrift luidt 'Houten keet op het bovenveen'. Leden van de familie Wolters herkennen hier het huis van hun familie aan de Breede Sloot in Emmer-Compascuum. In het pannenkoeken-huis van het Veenpark in Barger-Compascuum hangt de foto groot afgebeeld. In deze streek hebben rond 1900 behalve de familie Wolters ook die van Gerth, Tiben, Zaan, Hölscher, Kuhl, Kohnken, Gebben, Grommel, Berken, Vos, Boekholt, Fischer, Jasken, Teiken, Over en Winters gewoond.

Anna Helena Tiben op pad. Waarschijnlijk heeft ze zojuist de St. Joseph-kerk in Barger-Compascuum bezocht. (Foto: Herman Gerth)

tienertijd als meid of koeheerd bij een Duitse boer.

In 1900 overlijdt moeder Alexandrina Bette. Enkele jaren hiervoor is ze verhuisd van het armenhuis in Rütenbrock naar haar oudste zoon aan de Breede Sloot. Ze wordt begraven op het kerkhof van Emmer-Compascuum. Hier is inmiddels de Willehaduskerk gebouwd en het kerkhof aangelegd. Het zijn de burens Heinrich Antoon Kohnken en Herman Heinrich Kuhl, die het overlijden aangeven bij de Burgerlijke Stand in Emmen.⁹

Naar de Runde

Alexander Gerth werkt nog een jaar bij een boer in Altharen. In ongeveer 1905 keert het stel terug naar Nederland. Zij gaan wonen aan de Runde, in de streek tussen Barger-Compascuum en Klazienaveen. Na het graven van de Westera's wijk wonen zij ten westen van dit kanaal. Nu ligt dit gebied ten westen van het Rundedal en wordt gebruikt voor glastuinbouw. 'Scheper Johan' huurt de ondergrond van de firma Scholten. Hij is boer en schaaпsherder. De kinderen bezoeken het eerste schooltje van Barger-Compascuum aan de Postweg. Het gezin gaat ook hier te kerk.

Ze komt te werken als dienstmaagd bij de Lindloher familie Brummer, die een boerderij, transportbedrijf en kruidenierswinkel heeft. Drie generaties werkt ze bij deze familie. Meestal is ze te vinden beneden in de kelder, waar het koud en donker is, om haar werk te doen. In 1936 overlijdt ze en wordt ze begraven in Rütenbrock. Het graf krijgt geen steen. Voor haar inzet

Lisette 'Setke Mui'

Lisette (1861-1936) is Setke Mui, de ongetrouwde tante Setke Gerth. Ze is geboren in 1861 in Ter Apelkanaal. Als kind heeft ze de Engelse ziekte, ze blijft klein en groeit krom voorover.

Zo ook Johan Alexander Gerth en Harm Kramer (rechts). Op de achtergrond staat het Rooms Katholieke verenigingsgebouw, kortweg 'Gebouw' genoemd. Nu is dit het buurthuis 'de Collinck'. Links is de katholieke kerk zichtbaar (Foto: Herman Gerth)

*Lisette Gerth,
ook wel Setke
Mui genoemd
(Foto: Johan
Tiben)*

ontvangt ze een kerkelijke onderscheiding. Een bidprentje 'Totenbildchen' geschreven in het oud-duits geeft de sfeer van haar leven weer.

Jesús! Maria! Josef!

Selig, wer die Prüfung überstanden,
denn er wird die Krone empfangen. Die
Gott denen versprochen hat, die ihn lieben.

✠

**Zur frommen Erinnerung
an die Sodalin
Lisette Gerth.**

Die liebe Verstorbene war geboren
am 20. März 1861 und starb am
11. Mai 1936 in Rütenbrock, wohl-
vorbereitet durch ein tätiges, from-
mes, christliches Leben, versehen mit
den heil. Sterbesacramenten, nach
kurzem Krankenlager.

Tiefgläubig, findlich, fromm, emig
bei ihren Beschäftigungen, treu und
opferwillig, stets unermüdlich diente
sie 62 Jahre, drei Generationen hin-
durch einer Familie.

Möge der Allerbarmen ihre Arbei-
ten und Mühen belohnen mit der
Krone des ewigen Lebens.

Mein Jesué, Barmherzigkeit!
Süßes Herz Maria, sei meine Rettung!
Hl. Herz Jesu, ich vertraue auf Dich!
Vater unser . . . Grützet seist du Maria . . .

Mui betekent tante, koosnaam voor moedertje. Lisette Gerth heet in de volksmond Setke Mui. Mui is afgeleid van het oud nederlands-germaanse woord Moei. In de etymologie betekent Moei; tante, koosnaam voor moeder, moedertje. Etymologie is het deelgebied van de taalkunde dat de woorherkomst bestudeert.

Oude mensen bezigen nog vaak het woord Mui als ze het hebben over een oude tante, vrijgezelle tante, een vrouw die bij een gezin inwoont. Lisette wordt in het Duits: Setke, en tante Lisette: Setke Mui.

Ook wordt eerst de naam genoemd en dan pas de titelfunctie. Hetzelfde gebeurt bij oom Friedrich die met Friedrichoom wordt aangesproken.

*Bidprentje van Lisette Gerth
(Collectie Herman Gerth)*

Jezus! Maria! Josef!

*Zelig wer die Prüfung überstanden, denn er
wird die Krone Empfangen, die
Gott denen versprochen hat, die ihn lieben.*

*Zur frommen Erinnerung
an die Godalin Lisette Gerth.*

*Die liebe verstorbenden war geboren
am 20. März 1861 und starb am
11. Mai 1936 in Rütenbrock, wobei
vorbereitet durch ein tätiges, from-
mes, christliches Leben, versehen mit
den heil. Sterbesacramenten, nach
kurzem Krankenlager.*

*Tiefgläubig, findlich, fromm, emig bei ihren
Beschäftigungen, treu und opferwillig, stets
unermüdlich diente sie 62 Jahre, drei Genera-
tionen hin durch einer Familie.*

*Möge der Allerbarmen ihre Arbeiten und
Mühen belonen mit der Krone des ewigen
Lebens.*

*Mein Jesué, Barmherzigkeit: Gutes herz
Maria, sei meine Rettung!*

*kl. herz Jesu, ich vertraue auf Dich! Vater
unser.... Gegrüßet seist du Maria...*

Buchdruckerei Wilhelm Bernsen. Meppen

Friedrichoom

Haar broer Friedrich (1863-1938) vergaat het anders. Hij is geboren in 1863 in de Maten (NL). In de tijd na het overlijden van vader Wilhelm heeft hij omgang met een meisje, die ook in het armenhuis woont. Hij wil met haar trouwen. Moeder is het hier niet mee eens. Tijdens een maaltijd hebben ze het erover en krijgen ze woorden.

Friedrich stapt op van tafel en gaat, zonder zijn bord leeg te eten, weg. Hij laat twintig jaar niets van zich horen.

Lange tijd is hij boerenknecht in het Duitse Stade, een gehucht bij Aurich. De mensen, daar, wijzen hem erop dat hij moet terugkeren naar zijn familie, aldus Herman Gerth.

Pas na twintig jaar keert hij terug naar zijn familie in de Drents-Duitse grensstreek.

Hij is schaapherder in Schöningsdorf, bij zijn oomzegger Anne Gerth, één van de dochters van Alexander Gerth en Lena Tiben. Zij is getrouwd met Johann Heinrich Schulte 'Bakkers Hinnek', afkomstig uit de Barger-Compascumer 'Maatschappij'. Dit stel is boer aan de Erster Reiheweg in Schöningsdorf. Friedrich is hier Hauson-

kel. De boerderij staat anno 2014 er nog.

Friedrich ontvangt maandelijks zijn rente (pensioen). Hij haalt het geld op uit Meppen en blijft dan ook enige dagen weg. Uiteindelijk keert hij altijd terug naar Schöningsdorf, waar hij eerst zijn roes moet uitslapen. In 1938 overlijdt hij in het ziekenhuis van Meppen, Ludmillenstift.

Pas in 2013 is het graf op het kerkhof van Meppen geruimd.

Huis aan de Schwartenberger Strasse

Een andere dochter van Alexander Gerth is Margaretha. Griet trouwt met de Schwartenberger boer Bernard Schmitz (bijnaam Boerken Anton). Het echtpaar woont in het Duitse Schwartenberg, waarbij hun achtertuin grenst aan het Nederlandse Emmer-Compascuum-Munsterscheveld.

Zus Lena Gerth (1901) dient hier als koeheerd. Ook gaat zij hier naar de lagere school, waarschijnlijk in Rütenbrock. Lena trouwt naderhand met Geert Arling 'Tarwe Geert'. Zij gaan wonen in het ouderlijke huis van Geert in de Maatschappij, de latere Berkenrode in Barger-Compascuum.

Friedrich Gerth is op latere leeftijd schaapherder bij een boerenfamilie Bernard Schulte aan de Erster Reiheweg in Schöningsdorf. Hij wordt door de familie aangesproken met Friedrichoom (Foto: Herman Gerth en 125 Jahre Schöningsdorf 1876-2001)¹⁰

Het huis van Bernard Schmitz en Griet Gerth staat aan de Schwartenberger Strasse. De achtertuin grenst aan Emmer-Compascuum. In 2013 wordt het huis bij een Nederlandse makelaar als monument te koop aangeboden (bron; makelaardij-noordbarge.nl)¹¹

De boerderij aan de Schwartenberger Strasse is iets bijzonders. Deze is gebouwd in 1908 en valt onder de Duitse Denkmalschutz. Het gebouw is

één van de drie monumentale Slichten Gulfhäusern uit het Weser-Emslandgebied. Het is opgetrokken uit witte baksteen met opvallende struc-

Onder: De familie Gerth op de foto. Vanaf links, bovenste rij; Jans Gerth en Anne Nieters, Harm Gerth met Lena Robben, Geert Arling 'Tarwe Geert' met Lene Gerth dan Geert Robben met Trude Gerth.

Tweede rij: Johannes Gerth, Jan Tiben 'Batten Jan' en Marie Vos, Bernard Schmitz en Griet Gerth, Hinnek Schulte en Anna Gerth dan 'kleine' Harm Arling en Triene Gerth.

Onderste (zittend) rij: Hinnek Gerth, Friedrichoom, de ongetrouwde broer van Johan Alexander Gerth, Johan Alexander Gerth 'Scheper Johan' en zijn vrouw Lene Tiben. Dan Setke Lisette Gerth 'Setke Mui', ongetrouwde zus van Scheper Johan, Willem Gerth met kind dan Herman Gerth. Dwarsvoor liggen Lene Tiben en Marie Gerth; 1935. (Foto: Johan Tiben)

tuurelementen in rode baksteen. De boerderij met grond wordt in 2013 te koop aangeboden.

Gouden huwelijk in 1935

In 1935 zijn Johannes Alexander Gerth en Anna Helena Tiben 50 jaar getrouwd.¹² Ter gelegenheid hiervan wordt een groepsfoto gemaakt van het hele aanwezige gezelschap. Naast het echtpaar zitten aan de linker kant Friedrichoom en aan de rechterkant Setke Mui.

De foto laat alle hiervoor genoemde personen zien, aangevuld met andere familieleden en kinderen.

Niet alle kinderen van het echtpaar staan op de foto. Dochter Elisabeth Gerth en getrouwd met Harm Greve is op dat moment zwanger. Beiden staan niet op de foto. In die tijd gelooft men dat een foto maken van een zwangere vrouw onheil brengt over het ongeborene kind.

Tot kort voor de Tweede Wereldoorlog woont het geslacht Gerth hier op het bovenveen in het gebied tussen Barger-Compascuum en Klazienaveen. Dan eist de firma Scholten de ondergrond op en begint ook het veenafgraven. De familie Gerth verhuist half 1938 naar de Smallegang 5 in Klazienaveen.

Noten

- 1 Kroniek, maart 2013, pagina 10-17
- 2 Hoek, S. van der, Door den vreemd'ling met eerbied te naderen. Tijdsbeeld van een veenkolonie (Groningen 1979), pagina 58.
- 3 Steenhuis, G., 145 jaar Bargercompascuum, over buurten, bedrijven en bewoners (Barger-Compascuum 2011) 2de druk, pagina 9-14.
- 4 Idem, pagina 104-108.
Zie ook: Steenhuis, G., Land op de schop, van De Doorsnee tot Krommewijk. Over vervening van Emmer-Compascuum (-zuid), Barger-Compascuum en Klazienaveen-Noord (Barger-Compascuum 2013), pagina 27-37 en pagina 38-40.
- 5 Geerdink F., ed, 100 jaar parochie 'Sint Willehadus' Munsterscheveld/Emmer-Compascuum 1895-1995 (Emmen 1996), pagina 137.
- 6 Land op de schop, pagina 16 en 17.
- 7 Land op de schop, pagina 39.
- 8 Gerding, M. ea., Geschiedenis van Emmen en Zuidoost Drenthe (Meppel 1989), pagina 372.
- 9 www.oud-emmercompascuum.nl
- 10 Niemeyer, W., 125 Jahre Schöningisdorf 1876-2001 (Meppen 2001), pagina 55.
- 11 www.makelaardij-noordbarge.nl.
- 12 Land op de schop, pagina 180.

*Het veen in
Zuidoost-
Drenthe
(Collectie
Roelof
Boelens)*

De stichting van de eerste ambachtsschool in Emmen

Nog in de 19de eeuw leerden jongens in Drenthe een ambacht door op jeugdige leeftijd in de leer te gaan bij een toekomstige 'baas'. Dank zij particuliere organisaties kwam hierin aan het eind van die eeuw verandering. In Drenthe gebeurde dat in 1889 toen werkliedenverenigingen van Assen, Meppel en Hogeveen het initiatief namen om het ontwikkelen van technisch vakonderwijs voor de arbeiders in Drenthe te bespreken. Een commissie uit deze verenigingen kwam in 1891 met het voorstel een ambachtsschool te vestigen in Hogeveen. De keuze viel op die plaats vanwege de centrale ligging en de goede bereikbaarheid per spoor. Het bleek echter financieel niet haalbaar. Toch zette men door: de commissie werd uitgebreid met een aantal deskundigen en groeide uit tot de 'Vereniging tot Bevordering van het Ambachtsonderwijs in Drenthe' met afdelingen in diverse plaatsen.

Ook Emmen kende zo'n afdeling. Voorlopig stelde men als tussenoplossing voor de vakopleiding aan arbeiders te verbeteren door middel van het leerlingenstelsel. Uiteindelijk moest dit dan naast de toekomstige ambachtsscholen als een volwaardige opleiding bestaan. Er kwamen besprekingen met de onderwijsinspectie en zo ging in 1903 in Assen de eerste Drentse

ambachtsschool van start, in 1907 gevolgd door die in Hogeveen. Tot 1920 volgden nog ambachtsscholen in Emmen en Meppel. Aan deze scholen kon men een opleiding volgen voor timmeren, smeden en verven. Alleen de school in Assen bood de mogelijkheid om in de avonduren een opleiding te volgen voor o.a. meubelmaker en metselaar. In 1910 werd in Em-

De Stationsstraat vóór 1908. Vrijwel onbebouwd. Alleen het treinstation van de NOLS (gebouwd in 1904) en het Hotel Bellevue (gebouwd ± 1907) staan er al. Op het veld links zal de Ambachtsschool in 1908 komen.

men en Assen ook het vak machinebankwerken in het programma opgenomen. In dat jaar telde de school in Assen 44 leerlingen, in Emmen 43 en in Hoogeveen 30. Niet alle plaatselijke werkgevers waren voorstanders van het ambachtsonderwijs, omdat ze van mening waren dat de praktijk van het vak niet op een school te leren was. Ze waren bang dat de leerlingen na het verlaten van de school 'eigenwijs en lui' zouden zijn. Nadat ze echter eenmaal met de school kennis gemaakt hadden en gezien hadden hoe het er toe ging, verdween al snel hun weerstand en stuurden ze ook hun eigen zoons naar de ambachtsschool.

De Nijverheidsonderwijswet van 1921 regelde voor het eerst het technisch onderwijs en de overheidssubsidiëring, maar daarna moest er bezuinigd worden en dat zette een rem op de verdere groei van dit onderwijstype. Pas in 1933 werd in Coevorden de vijfde Drentse ambachtsschool geopend.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam de industrie in Drenthe op gang en als gevolg daarvan kwamen ambachtsscholen in Beilen en Klazienaveen. Ook ging in die tijd de verzuiling een rol spelen en kwamen er christelijke en rooms-katholieke scholen bij. In 1960 waren er in Drenthe elf technische scholen met opleidingen voor timmeren, metaalbewerken, machine-bankwerken, schilderen, elektrotechniek, autotechniek, koper-, lood- en zinkwerken en brood- en banketbakken. Daarnaast de algemeen vormende vakken.

De start van de Ambachtsschool in Emmen

Op dinsdag 26 november 1906 werd in het 'Stationskoffiehuis' te Emmen (toen eigenaar Hendrik Anthonius Meijer, later bekend als hotel Grimme), een vergadering gehouden. De vergadering was uitgeschreven door het bestuur van de 'Vereeniging tot bevordering van het Ambachtsonderwijs in Drenthe'. Het onderwerp van de vergadering zou zijn een op te richten ambachtsschool in Emmen. Het gezelschap bestond uit: H.J. de Groot, inspecteur van het middelbaar Onderwijs, de heren Loeff, Spandaw, Van Wageningen en Ringnalda, die het hoofdbestuur van bovengenoemde vereniging vertegenwoordigden, de burgemeester en wethouders van de gemeente Emmen, de burgemeesters van Odoorn, Borger, Sleen, de burgemeester en een wethouder van de gemeente Zweeloo en het bestuur van de afdeling Emmen van Ambachtsonderwijs. Een select gezelschap dus.

De heer W. Ringnalda, voorzitter van de Emmer afdeling, leidde deze vergadering. Gewezen werd op het nut van een ambachtsschool, waar zowel praktisch als theoretisch onderwijs aan de toekomstige ambachtsman gegeven zou worden en op de aanvankelijk bemoedigende resultaten van de door het bestuur eerder in leven geroepen tekencursus. Na een uitvoerige discussie werd het bestuur van de afdeling Emmen, waarvan Ringnalda voorzitter was, als voorlopig comité aangewezen met als taak alle nodige voorbereidingsmaatregelen te

Deze foto is genomen vlak na de bouw in 1908. De conciërgewoning staat er nog niet.

Een oude foto van de Ambachts-school met links er naast de conciërge-woning en een deel van café Groothuis.

nemen om een ambachtsschool te stichten. Ook werd besloten steun te krijgen bij de naburige gemeenten en de gemeenteraden te vragen een persoon uit hun midden te benoemen, die dan ook deel zou uitmaken van die voorlopige commissie. Allereerst was het nodig om steun te krijgen van het rijk, de provincie, de gemeenten en van particulieren. Sympathie van de kant van B. en W. van de gemeente Emmen was geen probleem en de commissie kreeg de toezegging dat er een voorstel gedaan zou worden aan de gemeenteraad grond af te staan en geld beschikbaar te stellen. Ambachtsscholen in andere plaatsen werden bezocht, er werd een begroting opgemaakt en autoriteiten werden geraadpleegd, waarbij de commissie vooral door De Groot met raad en daad werd bijgestaan.

De plaatselijke architect, Rigt Kliphuis, kreeg de opdracht een bestek te maken.

Er werd een jaarlijkse subsidie van het rijk gevraagd van f. 5.000,00 plus f. 2.000,00 voor de eerste oprichtingskosten, f. 2.000,00 van de provincie, f. 1.500,00 van het gemeentebestuur van Emmen en een voorschot van f. 25.000,00 voor bestrijding van de bouwkosten. Verder f. 500,00 van omliggende gemeenten, terwijl ook gerekend werd op een jaarlijkse bijdrage van f. 250,00 van particulieren.

Intussen was op dinsdag 29 januari 1907 in hotel Boer aan de Markt (begonnen als hotel Groot-huis, later werd het hotel Grevink en Grimme) een vergadering gehouden van belangstellenden in de oprichting van een ambachtsschool in Emmen. Ieder van de aanwezigen kon zich over deze zaak uitspreken. De vergadering, die goed werd bezocht werd weer voorgezeten door de voorzitter van de afdeling Emmen van het Ambachtsonderwijs. Aanwezig waren o.a. afgevaardigden van de afdelingen van het Ambachtsonderwijs te Nieuw-Amsterdam en Sleen en de heer Van Tarel, wethouder van de gemeente Dalen.

Nadat eerst de voorlopige werkzaamheden besproken waren, stelde de voorzitter de vraag aan de aanwezigen of men algemeen overtuigd was van de wenselijkheid dat in dit deel van de provincie een ambachtsschool gesticht zou worden. Zo ja, dan kon men overgaan tot de oprichting van een vereniging. Die instemming was er en zo werd de vereniging een feit. Tijdens de vergadering traden 44 leden toe. Na verloop van tijd breidde dat aantal zich aanmerkelijk uit. Er was nog wel enige discussie over de plaats van vestiging van de school. De afgevaardigden uit Nieuw-Amsterdam verschilden daarover van mening met de commissie en vonden Nieuw-Amsterdam door haar ligging meer geschikt. De andere aanwezigen

*Deze mooie ingelijste tekening van het oude schoolgebouw is na de brand als herinnering gemaakt door de toenmalige leraar schilderen, M. Schouten. Het hangt nu in het huidige gebouw.
(Collectie Esdal College, locatie Weerdingerstraat)*

vonden Emmen en als hoofdplaats en door haar gunstige ligging de aangewezen plaats. De concept-statuten van de vereniging 'Ambachtsschool voor Emmen en Omstreken' werden door de leden goedgekeurd en daaropvolgend ook op 2 april bij koninklijk besluit. De gemeenteraad van Emmen deed op 26 maart 1907 de toezegging om gratis afstand te doen van het benodigde stuk grond, en er werd een voorschot toegestaan van f. 25.000,00 voor de kosten van de bouw (tegen een jaarlijkse rente van 4%, aflosbaar in 28 jaar, door een jaarlijkse afbetaling van f. 1.500,00 voor rente en aflossing), evenals een jaarlijkse subsidie van f. 1.500,00. Op 16 april kwamen de markegenoten van Em-

men en Westenesch bijeen en werd met algemene stemmen besloten om tweederde (10 are en 65 ca) van het benodigde terrein gratis aan het gemeentebestuur af te staan, terwijl H.A. Meijer het ontbrekende terrein (7 are en 80 ca) eveneens kosteloos afstond.

Toch werd het beschikbaar gestelde stuk grond niet groot genoeg gevonden door de autoriteiten met het oog op onvoldoende licht als er naast het perceel gebouwd zou worden. Daarom besloot de gemeenteraad naast aanvaarding van de geschonken grond nog een strook van Meijer aan te kopen van 5 are en 12 ca, voor f. 800,00. Als vertegenwoordigers van de gemeente in het bestuur van de vereniging werden C. v.d. Wal en J. Hadders benoemd.

Op woensdag 22 januari 1908 was er weer een algemene vergadering van de leden van de vereniging 'Ambachtsschool voor Emmen en Omstreken' in het stationskoffiehuis 'Bellevue'.

Voorzitter Ringnalda deed verslag van de tot dan verrichte werkzaamheden. Er werd een huishoudelijk reglement vastgesteld en er moesten drie nieuwe bestuursleden gekozen worden. Volgens de statuten moest het bestuur bestaan uit: twee

Lesrooster uit de periode 1931-1940, vervaardigd door de afdeling schilderen. Het hangt nu nog in de school. (Foto P. Naber)

leden vanuit de Gedeputeerde Staten van Drenthe; twee leden vanuit de gemeenteraad van Emmen; een lid aan te wijzen door de raad van elke andere gemeente die aan de vereniging een jaarlijkse subsidie verleende van minstens f 25,00 (gemeenten van 2.000 of minder inwoners) en van minstens f. 50,00 (gemeenten van meer dan 2.000 inwoners) en drie leden, te kiezen door en uit de leden donateurs.

De bestuursleden namens de gedeputeerde staten waren L.B.J. Dommers en mr. A. ten Oever. Dommers maakte helaas de voltooiing van de bouw niet meer mee, want hij overleed op 31 maart van dat jaar. Namens de gemeenteraden van Zweeloo, Sleen, Odoorn en Dalen zaten respectievelijk in het bestuur J.H.H. Römelingh. G.L. Gratama, J.G. Borgesius en K.H. van Tarel. Na de vaststelling van het huishoudelijk reglement werden door de leden en donateurs gekozen: W. Ringnalda, J. de Boer en W. Berends. In deze vergadering werd het bestuur gemachtigd het benodigde terrein in bruikleen te aanvaarden, het voorschot van f. 25.000,00 voor de bouw op te nemen en tot uitbesteding over te gaan zodra de goedkeuring van de plannen door de minister waren verleend.

Het voorbereidend comité had dus niet stilgezeten. Aan hen lag het niet dat de goedkeuring van de bij het ministerie ingediende bouwplannen vertraging ondervond. De oorzaak daarvan was een kabinets-crisis en dus een nieuwe minister.

Het dagelijks bestuur werd ook gekozen en bestond uit: W. Ringnalda, voorzitter; C. v.d. Wal, vice-voorzitter; J. de Boer, secretaris; J. Hadders, penningmeester en W. Berends, vice-secretaris/penningmeester.

Toen de bouwplannen eindelijk waren goedge-

keurd kon tot de aanbesteding worden overgegaan. Op 30 maart 1908 werd het bouwen gegund aan de laagste inschrijvers, de aannemers J. en L. Hensema te Oude Pekela, voor het bedrag van f. 25.760. Tot dagelijks opzichter werd A. Stoker te Oud-Beijerland benoemd.

Intussen was er ook een oproep geweest voor de benoeming van een directeur. Er meldden zich 40 sollicitanten. Daaruit viel op 22 juni 1908 de keuze op P. Nooteboom, tot dan leraar aan de Ambachtsschool in Alkmaar.¹

Op 12 oktober 1908 werden de leraren benoemd: A.A.L. Amoureux te Alkmaar voor timmeren (docent van 1908 tot 1943), M. Schouten te Zwolle voor schilderen (van 1908 tot 1947) en W. Klaver te Hilversum voor smeden (van 1908 tot 1921). Conciërge werd K. Bronts uit Emmen.

De opening die plaats zou vinden op 1 oktober 1908 moest uitgesteld worden tot de 27ste. Dat was nog binnen twee jaar na de eerste vergadering.

Het gebouw

Een dag na de opening verscheen de *Emmer Courant* met een bijvoegsel waarin een uitgebreid verslag van de oprichtingsgeschiedenis en een lovende beschrijving van het nieuwe gebouw: 'De Stationsweg op wandelende treft den toeschouwer reeds aanstonds de grootsche en breede opvatting van het bouwplan. De 24 m. breede voorgevel met zijn sierlijk torentje, dat zich 17 m. boven den beganen grond verheft, en breede stoep maakt een ferm missieven indruk'. Het artikel was vergezeld van een door de Emmer fotograaf J. ter Heide gemaakte foto van de nieuwe school.

Het gebouw, ontworpen door de Emmer architect Rigt Kliphuis², had een lengte van 29 m met aan de achterkant twee zijvleugels zodat er een ruime binnenplaats was.

Door de hoofdingang kwam men via een ruime vestibule en brede gang in een grote hal. Rechts van de hoofdingang was de timmerwerkplaats met daarachter een bergplaats en links het schilders-lokaal met daarachter het laklokaal en een kamer

Het vroegere smederijlokaal. Bij de brand in 1932 bleef dit lokaal gespaard. Pas in 1950 is het gesloopt i.v.m. nieuwbouw. Datering van de foto is niet bekend. (Coll. Esdal College, locatie Weerdingerstraat)

voor de conciërge. De linkerzijvleugel was voor de smederij, de rechter voor de timmerwerkplaats. Vanuit de hal kon men naar een schaftlokaal en kledkamers en een bergplaats. Tegenover de hoofdingang leidden twee trappen naar de eerste verdieping. Daar bevond zich in het midden van de voorgevel onder de toren de bestuurskamer, rechts daarvan het lokaal voor werktuigkunde en kennis van materialen met magazijn en links een lokaal bestemd voor het avondonderwijs. De linkervleugel had een lokaal voor hand- en vaktekenen, de rechter een lokaal voor lijn- en bouwkundig tekenen. Verder waren op de eerste verdieping de directeurskamer en de lerarenkamer. Via een wenteltrap kon men naar de ruime zolder, die eventueel voor werklokaal gebruikt kon worden.

Het gebouw was voorzien van een waterleiding die het water met behulp van een perspomp tot de bovenverdieping bracht, van gasverlichting, geleverd door de firma Heijen en Zoon uit Ter Apel en van bliksemafleiders door Oltmans te Groningen. De verlichting bestond in de eerste jaren uit een acetyleneegasverlichting.

De *Emmer Courant* besloot met de prozaïsche woorden: ‘En zo zal dan heden de Ambachtsschool haar deuren openen voor jongelui, wier ouders hebben begrepen dat “kennis is macht”, die willen breken met de oude sleur en niet willen doen zoals vader en grootvader het vak leerden, maar gretig gebruik willen maken van de kostelijke gelegenheid, hun hier geboden, hun kinderen de beste opleiding te geven, die hun vak hun biedt. Laat de Ambachtsschool, die daar staat als resultaat van hen, die met veel energie en toewijding hun tijd en krachten gaven om een steentje bij te dragen tot verheffing van het ambacht, zich steeds in een trouw en toenemend druk bezoek mogen verheugen, de stichters zullen hunnen arbeid dan in ruime mate zien beloond.’

Om enkele getallen te noemen:

- In 1908 startte de school met 23 leerlingen: 13 voor het vak timmeren, 7 voor smeden en 3 voor schilderen.

- Elf jaar na de opening bedroeg het aantal leerlingen bij het begin van het nieuwe cursusjaar op 1 april 1919 44 leerlingen.³ De onderverdeling was als volgt:

Timmeren: 1ste leerjaar: 8; 2de leerjaar: 7; 3de leerjaar: 3.

Smeden: 1ste leerjaar 9; 2de leerjaar 7; 3de leerjaar 8.

Schilders: 1ste leerjaar: 0; 2de leerjaar: 2; 3de leerjaar: 0.

- Verdeeld over de gemeenten kwamen 26 leerlingen uit Emmen, 5 uit Odoorn, 7 uit Sleen, 4 uit Coevorden, 1 uit Schoonebeek en 1 uit Zweeloo. Van deze 44 leerlingen waren 14 zoons van ambachtslieden, 9 van winkeliers en kooplieden, 8 van ambtenaren, onderwijzers of militairen, 1 van een vervener en 12 van landbouwers en arbeiders.

Ter vergelijking⁴: Op 31 december 1936 bedroeg het aantal leerlingen 298. Voor het vak timmeren 143, voor metaalbewerking 132 en voor schilderen 23. Daarvan kwamen 189 uit de gemeente Emmen, waaronder 32 uit het dorp Emmen.

- In het oorlogsjaar 1942 waren er minder leerlingen dan in de jaren daarvoor, namelijk 213.

Het tekenlokaal voor de brand in 1932.

De leraar is de heer Amoureux. Datering van de foto is onbekend. (coll. Esdal College, locatie Weerdingerstraat)

Volgens het jaarverslag was dit te wijten aan het gebrek aan fietsbanden en de slechtere busverbindingen.

- Bij het 50-jarig bestaan in 1958 telde de school, toen Technische School genoemd, 527 leerlingen. Thans is de school een onderdeel van het Esdal College.

Bronnen:

Archief Esdal College (met dank aan enkele personeelsleden van het Esdal College, vestiging Weerdingerstraat en het Centraal Bureau)
Bijvoegsel van de *Emmer Courant* van 28 oktober 1908.

Literatuur:

W.J. Haak, 'Het technisch onderwijs in Drenthe', in: *Drente* 6 (1960);
Encyclopedie Drenthe Online
Website Westfries Genootschap.

Noten

- 1 *Pieter Nootboom is op 29 september 1881 in Rotterdam geboren. Hij behaalde daar de M.O.-akte tekenen, werd in 1904 leraar aan de Ambachtsschool te Alkmaar en later directeur van de Ambachtsschool te Emmen.*
Op 18 juli 1906 trouwde hij in Dordrecht met Adriana de Waal. Ze kregen drie zonen: Wouter (8-8-1907 Alkmaar), Dirk (30-5-1909 Emmen) en Pieter (19-8-1916 Emmen).
Hij is tot 1917 directeur geweest van de Ambachtsschool in Emmen. In dat jaar benoemde het bestuur van de Vereniging 'De Ambachtsschool voor Hoorn en Omstreken' uit zeven sollicitanten Pieter Nootboom tot directeur en vertrok hij naar die stad.
Op 14 februari 1963 is hij overleden in Den Helder. De gemeenteraad benoemde hem op 28 september 1961 tot ereburger van Hoorn. (Bron: Oud Hoorn, kwartaalblad 2002, nr. 1).
- 2 *Rigt Kliphuis was architect van verscheidene panden in Emmen. Een aantal daarvan is inmiddels verdwenen. Hij ontwierp o.a ook Hotel Postma, Café Groothuis en Hotel Grimme bij het station.*
- 3 *Jaarverslag van de vereniging 'Ambachtsschool voor Emmen en Omstreken', 1919.*
- 4 *Idem over 1936 en 1942.*

door Herman Posthumus

De lijdensweg van grenssteen 162

We schrijven de achttiende eeuw. De kasteelheer van Schloss Dankern had om voldoende water in zijn slotgracht te krijgen een kanaal laten graven van het Zwartemeer naar het Hebelermeer. Het zogenaamde Martelskanaal. Dat was zeer tegen de zin van de landsregering van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Het natte Bourtangermoor dreigde daardoor uit te drogen en zijn zeer goedkope vorm van landsverdediging te verliezen. Maar zo lang niet vaststond waar de grens met het toenmalige Bisdom Munster precies liep kon er moeilijk tegen worden opgetreden.

In 1764 sloten de beide overheden een grensverdrag. De hele gemeenschappelijke grens, tussen het drielandenpunt met het graafschap Bentheim (bij het huidige Nieuw Schoonebeek) en het andere drielandenpunt met het graafschap Oost-Friesland (bij het huidige Bellingwolde) werd met dertien grensstenen 'afgepaald'. Vanwege de kenmerkende vorm van de kop van die stenen worden het hamerstenen genoemd.

De oude grenssteen

*De oude grenssteen
is terug*

In het grensverdrag werd bepaald dat de grens tussen het Zwartemeer en het Hebelermeer zou lopen en wel zodanig dat tweederde van het kanaal aan Nederland toeviel, en één-derde aan Munster. Bovendien werd bepaald dat Nederland zijn deel van het kanaal mocht dempen. Op dit snijpunt werd een grenssteen geplaatst, toen voorzien van het nummer III, maar in de tegenwoordige veel uitgebreidere reeks grensstenen is

het nummer 162.

Die grenssteen was een steen des aanstoots voor de Munsterse boeren die gewend waren hun vee langs het kanaal naar de weidegronden langs het Zwartemeer te drijven.

Lange tijd is de steen zoek geweest, net als een aantal andere van de in die tijd geplaatste hamerstenen. Zelfs was onbekend waar de steen

*Kaartje met grens-
steen 162*

vroeger precies gestaan moest hebben. Het Nederlandse kadaster heeft naar aanleiding van vragen van mijn kant in 2012 de exacte locatie van het grenspunt bepaald. En toen zijn we gaan graven. Tot onze verrassing lag er onder het maaiveld inderdaad een steen op de aangewezen locatie! Maar helemaal uitgraven was geen optie met onze simpele hulpmiddelen. En dus wisten we ook niet zeker of het wel de oorspronkelijke grenssteen was waar we op gestuit waren. De onzekerheid duurde voort. In Hebelermere wilde men daar niet langer op wachten, en toen op 1 september 2013 daar het 225-jarig bestaan van het dorp werd gevierd is een vervangende steen op een kleine afstand van de oorspronkelijke locatie geplaatst. Maar er kwam hulp: op 24 september 2013 stelde de gemeente Twist een kraan beschikbaar waarmee de steen naar boven gehaald kon worden. Het was inderdaad de oude grenssteen, weliswaar behoorlijk gehavend, maar toch. Na een schoonmaakbeurt door de gemeente is hij onlangs herplaatst, in de nabijheid van de exacte locatie. Op de foto is te zien dat de bovenkant van de paal voor een deel verdwenen is. Vermoedelijk zijn die beschadigingen al 140 jaar oud. In 1875 loofde de Amtshauptmann uit Meppen in de krant al een beloning van 15 Mark uit voor degene die wilde melden wie verantwoordelijk was voor het afslaan van grote

stukken van de kop van grenssteen 163. Het is niet onwaarschijnlijk dat grenssteen 162 toen ook van deze baldadigheid te lijden heeft gehad. Op de foto is te zien hoe de door de inwoners van Hebelermere geplaatste nepgrenssteen en de herplaatste oude steen nu feitelijk de beide voormalige oevers van het gedempte, maar nog steeds in het landschap goed herkenbare, Martelskanaal markeren.

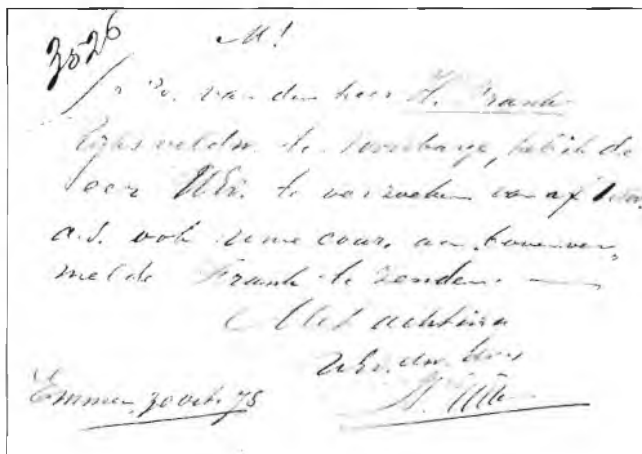
De twee bruine palen met de vlaggen van de nabuurlanden zijn onderdeel van markeringen langs een grenspalenfietsroute van Coevorden naar Ter Apel die onlangs gereedgekomen is op initiatief van het Internationaler Naturpark Bourtanger Moor-Bargerveen.

Frank, rijksveldwachter

Van Roelof Boelens ontvingen we deze puntgave briefkaart uit 1878 met onder andere een goed te lezen poststempel. Ook de postzegel van 2½ cent is de moeite van het bekijken waard. De kaart is gericht aan de heer Gratama, uitgever van de *Provinciale Drentse en Asser Courant* met het verzoek om in het vervolg ook de krant te sturen naar de heer H. Frank, rijksveldwachter te Noordbarge. Tja en dan wordt de Historische Commissie van Noordbarge nieuwsgierig, want er was bij deze commissie niets bekend over H. Frank als inwoner van Noordbarge.

Na enig googlewerk op het internet vond ik in de notariële akten (1810-1915) van Drenthas in het archief van notaris S.J. Oosting te Emmen vijf personen met de naam Frank die rond 1878 in Noordbarge woonden. Het waren in alfabetische volgorde: Abraham, Benedictus, Hartog, Hester en Salomon Frank en het bleken de vader Benedictus met vier van zijn kinderen te zijn. Aangezien op de kaart sprake is van de heer H. Frank richtte ik het volgende speurwerk op het vinden van Hertog Frank, de enige zoon in het rijtje wiens voornaam met een H begint. Stukje bij beetje vond ik de volgende genealogi-

sche gegevens over Hartog Frank: hij is geboren op 9 februari 1847 te Noordwolde (Weststellerswerf) als zoon van Benedictus Frank en Froukje de Jong. Hij trouwde op 3 maart 1879 te Smilde met Philipina Wijnberg uit die plaats. Het zoeken naar kinderen van het echtpaar Frank-Wijnberg leverde geen resultaten op. Niet zo verwonderlijk, aangezien de bruid Philipina Wijnberg op haar huwelijksdag al 44 jaar oud was. Hertog Frank is op 22 juni 1930 in Assen overleden op 83-jarige leeftijd. Op de website van Historisch Emmen van Johan Withaar kwam ik onder de geschiedenis

*Noord-Barge in het verleden
(Collectie Roelof Boelens)*

van Nieuw-Dordrecht nog eens de naam van de rijksveldwachter H. Frank tegen. In september 1880 brandde daar een molen onder verdachte omstandigheden af en burgemeester Tijmes van Emmen stuurt twee processen verbalen naar de officier van justitie. De verbalen waren door rijksveldwachter H. Frank en brigadier R. Ketelaar opgemaakt.

En zo is toch nog iets van de hoofdpersoon van deze briefkaart, H. Frank, rijksveldwachter te Noordbarge, boven water gekomen.

*Een rijksveldwachter in 1859, getekend
door J.F. Tielens
(Collectie Nationaal Gevangenis-
museum)*

Wie herkent het?

Wie kan meer vertellen over onderstaande foto?

Informatie naar: Piet Naber (tel. 0591-613152 of boelens01.planet.nl)

In één van de lokalen van het huidige gebouw van wat vroeger de Ambachtsschool was, hangt een vergroting van een deel van deze foto. De foto zou te maken kunnen hebben met de oprichting van de school. Herkenbaar zijn mr. Harm Smeenge (midden vooraan met bolhoed op zijn knie), die zich onder andere heel erg sterk voor het ambachtsonderwijs in de provincie Drenthe heeft gemaakt en dr. P.H. Roessingh (de man met de grote bakkebaarden en bolhoed in de middelste rij). Hij was van 1869-1892 hervormd predikant in Emmen, later lid van de Eerste Kamer en een goede vriend van Harm Smeenge. Vermoedelijk is dit gezelschap de 'Vereniging tot Bevordering van het Ambachtsonderwijs in Drenthe'. Wie kan meer over deze foto vertellen en wie herkent personen?

Lidmaatschap

Lidmaatschap

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij het lidmaatschap voor 1 december van het lopende verenigingsjaar schriftelijk wordt opgezegd bij de secretaris. Leden ontvangen vier keer per jaar de *Kroniek* en ze hebben gratis toegang bij de door de vereniging belegde bijeenkomsten. In verband met kostenbeheersing verwachten we van de leden dat zij hun contributie voor of in de eerste twee maanden van het nieuwe verenigingsjaar onder vermelding van het contributiejaar overmaken op rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15 van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. Bij ruim 400 leden wordt de contributie in de maand februari van het lopende verenigingsjaar per incasso van hun rekening afgeschreven. Bij onze vereniging is een verenigingsjaar gelijk aan het kalenderjaar.

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen.

Bestuursmededelingen en Activiteiten

Jaarvergadering en excursie

Onlangs hebben we in Klazienaveen-Noord onze jaarvergadering gehouden. Na afloop werden we door Wicher Heuving bijgepraat over de historie van de Veenkerk. Het was een fijne bijeenkomst.

Op 10 en 17 mei vonden de jaarlijkse excursies van onze vereniging plaats. Dit jaar was het thema 'Van Grote Kerk naar Grote Markt'. De Hondsrug en de stad Groningen met o.a. de familie Scholten stonden centraal. Beide keren een volle bus. Afgaande op de vele complimenten is de commissie er opnieuw in geslaagd om het de deelnemers naar de zin te maken.

Najaar 2014

Het bestuur is druk bezig met de voorbereiding van enkele Lezingen en Historische Cafés in het najaar van 2014. Dit jaar is het landelijk thema 'Op Reis'. Maar ook is het 100 jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog (voor de Fransen 'La Grande Guerre') begon. We waren weliswaar neutraal, maar we hebben ook veel meegemaakt in die jaren. Reden te over om aan beide cultuurhistorisch aandacht te besteden. In het septembernummer van de *Kroniek* meer hierover.

Zaterdag 13 en zondag 14 september 2014

Samen met het ErfgoedNetwerkEmmen gaan we ook in 2014 aandacht besteden aan de Open Monumentendagen. Het landelijke thema in 2014 is: 'Op Reis'. In het subsidieverzoek aan de gemeente hebben we aangegeven dat we op een actievare en meer participerende wijze invulling wensen te geven aan de organisatie en uitvoering van deze landelijke themadag met betrekking tot monumenten in de gemeente Emmen.

Voor meer informatie over lezingen en andere activiteiten kunt u terecht bij de website van Historisch Emmen (www.historisch-emmen.nl) en bij de regionale en lokale kranten in de gemeente Emmen.

Geheel boven het kruispunt Hoofdstraat, Stationsstraat (links) en Derksstraat (rechts) voor de bouw van het winkelpand van Jan van Peer.

Boven: Hetzelfde kruispunt (foto genomen vanuit de Stationsstraat), maar nu met het pand van Jan van Peer.

Foto voorzijde: De schildersklas van de ambachtsschool in Emmen in 1938.

(Foto's: Collectie Roelof Boelens)

Op een deel van de kaart van Drenthe van 1634 van C. Pijnacker staan afgebeeld bij Weerdinge: 'Landweg in Drenthe' van A.M. Gorter (1866-1933); bij Roswinkel: 'De kerk bij Roswinkel' van J. van Ravenswaay (1789-1869); bij Emmen: 'Kerk te Emmen' van J. Reijnders (1823-1889); bij Schoonebeek: 'Boerenerf in Pad- en Vlieghuis bij Oud-Schoonebeek', tekening van H.W. Jansen (1855-1908).

